

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Становлення та розвиток інституту місцевого самоврядування в Україні, забезпеченого достатніми джерелами фінансування конституційних повноважень, обумовлюють необхідність розбудови оновленого формату відносин між державою, органами місцевого самоврядування та платниками податків (бізнесом і домашніми господарствами). Основним завданням у сфері розвитку місцевого самоврядування України, яке одночасно є значимою проблемою, є зміцнення дохідних джерел органів місцевого самоврядування в Україні з метою формування економічно та конкурентоспроможних, самодостатніх об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Модернізація моделі місцевого самоврядування, що є пріоритетом поточної економічної політики України, потребує розробки виважених, прозорих і результативних рішень щодо вдосконалення процесу формування фінансових ресурсів ОТГ.

Методологічні основи, підходи, принципи й умови децентралізації державного управління розкрито в роботах Р. Айхенберга, Дж. Буханана, Дж. Брукнера, Б. Доллері, Д. Кінга, Н. Мокіді, В. Оутса, С. Сміта, Р. Масгрейва, Ч. Тібу, Б. Фрея, Г. Х'юза, А. Шаха, Л. Шредера та ін.

Питанням державного регулювання економіки в умовах змін засад державного управління, викликаних переформатуванням відносин між центральним урядом та органами місцевого самоврядування зокрема, присвячено дослідження багатьох провідних вітчизняних науковців, зокрема, В. Беседіна, Т. Боголіп, Т. Бондарук, З. Варналія, В. Вишневського, Н. Деєвої, І. Луїної [1-4], В. Ляшенка, В. Опаріна, В. Симоненка, В. Столярова та ін. У працях цих авторів надано рекомендації практичного характеру щодо управління державними фінансами, у тому числі податковою системою.

Основні принципи, критерії, а також пропорції, форми і механізм акумуляції фінансових ресурсів на різних рівнях державного управління набувають особливого значення в процесі трансформації взаємовідносин між центральним рівнем управління та локальними юрисдикціями. Будь-які новації у сфері державного управ-

лінія потребують фінансового забезпечення на всіх етапах їх розробки, впровадження й адміністрування. Відповідно, потребують теоретичного обґрунтування і вектори трансформації дохідної бази місцевого самоврядування, зорієнтованої на формування бюджетів органів місцевого самоврядування України, здатних забезпечити прискорений регіональний розвиток у всіх сферах економічної та іншої діяльності.

Мета статті полягає у визначенні окремих напрямів подальшого вдосконалення бюджетно-податкового законодавства України на основі узагальнення теоретико-методологічних засад децентралізації державного управління, світового досвіду формування ресурсної бази юрисдикцій місцевого значення з подальшим переглядом окремих значимих нормативів акумуляції фінансових ресурсів на всіх рівнях бюджетної системи України.

Питання розробки ефективної багаторівневої бюджетної системи мають важливе значення для будь-якої країни світу. Однак, попри можливість введення низки базових принципів, умов та критеріїв формування міжбюджетних відносин, ідеальної моделі відносин між центральним рівнем та локальними юрисдикціями на практиці не існує. Це пояснюється різноманітністю систем державного управління, що застосовуються в багатьох країнах світу.

Основні принципи та критерії міжбюджетних відносин розкрито в роботах Д. Кінга, Р. Масгрейва та В. Оутса [5-7]. У багатьох дослідженнях доводиться, що децентралізація може привести до певного поліпшення в наданні суспільних послуг за рахунок наближення громадськості до процесу прийняття рішень, підвищуючи тим самим спроможність органів управління завдяки досягненню узгодження уподобань виборців у частині розподілу суспільних ресурсів [8]. У той же час відзначається, що децентралізація в окремих випадках може спричинити погіршення якості надання послуг, зростання корупції, дестабілізації макроекономічної ситуації та гальмування економічного зростання.

На думку деяких науковців, децентралізація сприяє тому, що органи управління більшою мірою враховуватимуть потреби жителів на своїх територіях [9-12]. Інші дослідники, які більш обережні у твердженнях, вважають, що децентралізація є складним і неоднозначним явищем, але зрештою позитивно впливає на добробут місцевого населення [13].

Результати децентралізації залежать від більш широкого контексту, формату та масштабів здійснених перетворень, якості державного менеджменту. Децентралізація сприяє зниженню ступеня

регіональної нерівності, скороченню видатків центрального рівня на утримання та розвиток інфраструктури, дорожнього господарства зокрема, зменшенню корупції та поліпшенню якості демократичного управління як у великих містах, так і в дрібних муніципальних утвореннях.

В інших дослідженнях висвітлюються негативні аспекти децентралізації. Наприклад, введення механізмів участі населення в окремих азіатських та латиноамериканських країнах призвело до виникнення нових форм отримання ренти на місцевому рівні, а не до більш прозорого і справедливого розподілу суспільних ресурсів, як передбачалося розробниками відповідної державної політики. Критики децентралізації стверджують, що місцеві органи є занадто корумпованими та не мають достатніх технічних, людських і фінансових ресурсів для надання широкого спектру різноманітних суспільних послуг, що відповідатимуть місцевим потребам. А схильність до марнотратства, у тому числі на проведення сумнівних економічних експериментів, може поставити під загрозу макроекономічну стабільність [14; 15].

Особливості формування бюджетів органів місцевого самоврядування визначаються моделлю державного устрою. У світовій практиці використовується декілька таких моделей. Англосаксонська модель, яку побудовано у Великобританії, прийнята у США, Канаді, Індії, Австралії та інших федеративних державах. Модель характеризується високим ступенем автономії місцевого самоврядування. У країнах континентальної Європи (Франція, Італія, Іспанія) та більшості країн Латинської Америки, Близького Сходу застосовується модель, що поєднує місцеве самоврядування з місцевими державними адміністраціями і характеризується певними обмеженнями автономії місцевого самоврядування, наявністю державних уповноважених тощо [16, с. 23-25].

Більшість країн використовують змішані моделі, однак загальна світова тенденція розвитку моделей державного управління спрямована на оптимізацію роботи органів місцевого самоврядування на основі підвищення їх автономії. Вибір тієї чи іншої моделі міжбюджетного регулювання є досить складним питанням для кожної держави. Існують різні підходи до класифікації країн за типами моделей міжбюджетного регулювання. Найбільш поширеною є класифікація за схожістю міжбюджетного регулювання і співвідношенням ролі центральної та субнаціональної влади [17].

Наприклад, у країнах Північної Європи (Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція), у яких ВВП на душу населення коливається в ме-

жах 50-70 тис. дол. США, органи місцевого самоврядування відіграють значну роль у фінансуванні соціальних видатків. Половина сукупних видатків бюджетів цих країн, або від 25 до 35% ВВП, фінансується з місцевих бюджетів. У той же час ці країни характеризуються найбільшою часткою фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок податків, що лишаються в розпорядженні місцевих органів влади.

Натомість системи державного управління в Австрії, Німеччині та Швейцарії характеризуються значною автономією бюджетів різного рівня на основі їх активної співпраці. Частка видатків місцевого рівня в сукупних видатках у цих країнах коливається у межах 17-20%, або 7-8% ВВП. А щодо забезпечення функцій органів місцевого самоврядування за рахунок власних податкових надходжень, то в Австрії вони складають до 20% місцевих видатків, у Німеччині – до 35, а у Швейцарії – понад 60%.

Інші країни Європи, зокрема Бельгія, Португалія, Іспанія, Італія та Франція, у яких ВВП на душу населення значно нижчий, ніж в інших країнах ЄС (на рівні 20 тис. дол. США), зберігають залежність місцевих бюджетів від бюджету центрального рівня. Частка видатків місцевого рівня в сукупних видатках у цих країнах коливається в межах від 20 до 50% , або від 6 до 15% ВВП. У середньому від третини до половини бюджетних видатків органів місцевого самоврядування в цих країнах фінансується за рахунок місцевих податкових надходжень.

Значимість місцевих органів влади в індустріально розвинених країнах визначається шляхом порівняння двох показників: частки в консолідованих видатках і процентного відношення місцевих видатків до розмірів ВВП. У табл. 1 наведено статистичні дані щодо питомої ваги бюджетних показників різного рівня у ВВП у розрізі окремих країн Європейського Союзу (ЄС).

У середньому в країнах ЄС місцеві органи влади шляхом фінансування власних функцій та повноважень перерозподіляють на рівні 10-11% ВВП. Однак у розрізі країни ЄС відзначаються суттєві розбіжності у співвідношеннях частки видатків органів місцевого самоврядування в сукупних видатках та ВВП. За обома показниками лідерами є скандинавські країни (Данія, Швеція, Фінляндія). Виділяються місцеві органи влади Данії, які фінансують понад 60% всіх видатків, що становить понад 30% ВВП. Далі – Італія, Франція, Німеччина та інші країни – старі члени ЄС. У цих країнах частка видатків бюджетів органів місцевого самоврядування у ВВП коливається в межах 10%, або 25-30% сукупних державних видатків за

відповідний період. Замикають цей список Мальта, Ірландія, Греція, Кіпр.

Таблиця 1

Бюджетні показники (видатки та податкові надходження) за рівнями державного управління у країнах ЄС у 2015 р.¹

Країна	ВВП		Частка видатків у ВВП, %		Частка видатків місцевих бюджетів у загальних видатках, %	Частка податкових надходжень у ВВП, %*	
	усього, млрд дол. США	на душу населення, дол. США	загальний бюджет	місцеві бюджети		загальний бюджет	місцеві бюджети
Австрія	374	43724	51,6	8,6	16,7	43	1,4
Бельгія	455	40106	53,9	7,2	13,4	44,7	2,1
Данія	295	52114	54,8	34,9	63,7	50,9	12,6
Іспанія	1200	25864	43,8	6	13,7	33,2	3,3
Італія	1816	29866	50,4	14,5	28,8	43,6	6,9
Німеччина	3358	40996	44,0	7,8	17,7	36,1	2,5
Норвегія	389	74822	48,8	16,1	33,0	39,1	5,4
Португалія	199	19121	48,4	5,9	12,2	34,4	2,5
Фінляндія	230	41973	57,7	23,6	40,9	43,9	10,3
Франція	2422	37675	57,0	11,4	20,0	45,2	5,9
Швейцарія	665	80675	33,9	7,1	20,9	26,6	4
Швеція	493	49866	50,3	25	49,7	42,7	15,8

¹ Складено за даними: Євростат. URL: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>; ОЕСР. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>; МВФ. World Economic Outlook Database-April 2016, International Monetary Fund. Accessed on 12 April 2016.

* Наявні дані в офіційних джерелах за 2014 р. Відносна стабільність співвідношень бюджетних показників у ВВП у країнах ЄС дозволяє здійснювати співставлення, припущення та висновки.

Одночасно потенціал економічного зростання юрисдикції, її конкурентоспроможність та привабливість для розміщення інвестицій можна охарактеризувати потужністю дохідної бази, пропорціями розподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи.

Окремі дослідники відзначають, що в унітарних країнах рівень централізації бюджетних коштів вищий. Натомість вищий ступінь децентралізації спостерігається у федеративних країнах, зокрема у США та Канаді. Значна частина коштів у цих державах акумулюється в бюджетах фондів соціального страхування, місце-

вих бюджетах та бюджетах членів Федерації [18]. У країнах ЄС центральний уряд у середньому перерозподіляє 22-24% ВВП, уряд штату (землі, кантону) – 4-5, органи місцевого самоврядування – 12, а соціальні фонди – 14-16% ВВП [19]. У цілому в ЄС відзначається тенденція щодо посилення ролі органів місцевого самоврядування в частині перерозподілу ВВП з одночасним зростанням їх соціально-економічної значимості [20].

В Україні за статистичними даними Міжнародного валютного фонду [21] ВВП на душу населення оцінюються в межах 2 тис. дол. США. Органи місцевого самоврядування фінансують на рівні 35-40% (12-14% ВВП) сукупних видатків зведеного бюджету. Тобто якщо врахувати, що в Україні через бюджетну систему в середньому розподіляється 32-34% ВВП (без урахування Пенсійного та інших соціальних фондів), то в середньому на одного громадянина України на рік припадає на рівні 300-350 дол. США фінансування суспільних послуг із бюджетів органів місцевого самоврядування України. Решта, до 500 дол. США, – з Державного бюджету України, половина з яких спрямовується на фінансування повноважень органів місцевого самоврядування у вигляді офіційних трансфертів.

За рахунок податків в Україні фінансується лише третина повноважень місцевих органів влади. Решта фінансових потреб органів влади на місцях, здебільшого соціального характеру (освіта, охорона здоров'я), забезпечується системою міжбюджетних трансфертів у вигляді субвенцій, спеціальних дотацій із Державного бюджету України. Динаміку доходів органів місцевого самоврядування, їх структуру, а також частку у ВВП наведено в табл. 2.

Після останньої реформи міжбюджетних відносин у 2014 р. [22] в Україні намітилася тенденція щодо зменшення частки власних податкових надходжень у фінансуванні видатків на місцевому рівні. Якщо у 2005-2010 рр. частка податкових надходжень місцевих бюджетів коливалася на рівні 42-44%, то за підсумками 2015 р. вона скоротилася до 33%, або майже на чверть. Проте у 2016 р. було заплановано наростити фінансування місцевих видатків за рахунок податкових надходжень до 40%. Аналогічні тенденції відзначаються також і в структурі податкових надходжень зведеного бюджету України. Частка податкових надходжень Державного бюджету України має стійку тенденцію до зростання (із 75% у 2005 р. до 80% у 2015-2016 рр.).

Таблиця 2
Динаміка доходів бюджетів місцевих органів самоврядування України за 2005-2016 рр., млн грн.¹

Показник	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016*
Усього (без урахування офіційних трансфертів)	30316	80516	100814	105171	101101	120480	152743
Податкові надходження	23589	67576	85852	91191	87334	98218	131066
Податок на збір на доходи фізичних осіб	16487	51029	61066	64586	62557	54921	74689
Податок на прибуток підприємств	192	390	443	675	260	4277	4638
Акцизний податок							
Неподаткові надходження	3542	8769	12636	12128	12258	7685	10505
Інші надходження	3186	4171	2326	1852	1510	2114	2678
Офіційні трансферти	23358	78881	124460	115848	130601	173980	189543
Разом	53660	159397	225274	221019	231702	294460	342286
ВВП	441452	1120585	1459096	1522657	1586915	1979458	2262800
<i>Структура доходів місцевих бюджетів України, %</i>							
Усього (без урахування офіційних трансфертів)	56,5	50,5	44,8	47,6	43,6	40,9	44,6
Податкові надходження	44,0	42,4	38,1	41,3	37,7	33,4	38,3
Податок на збір на доходи фізичних осіб	30,7	32,0	27,1	29,2	27,0	18,7	21,8
Податок на прибуток підприємств	0,4	0,2	0,2	0,3	0,1	1,5	1,4
Акцизний податок	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Неподаткові надходження	6,6	5,5	5,6	5,5	5,3	6,8	5,6
Інші надходження	5,9	2,6	1,0	0,8	0,7	0,7	0,8
Офіційні трансферти	43,5	49,5	55,2	52,4	56,4	59,1	55,4
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Питома вага доходів місцевих бюджетів України у ВВП, %</i>							
Усього (без урахування офіційних трансфертів)	6,9	7,2	6,9	6,9	6,4	6,1	6,8
Податкові надходження	5,3	6,0	5,9	6,0	5,5	5,0	5,8
Податок на збір на доходи фізичних осіб	3,7	4,6	4,2	4,2	3,9	2,8	3,3
Податок на прибуток підприємств	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Акцизний податок	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5
Неподаткові надходження	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	1,0	0,8
Інші надходження	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Офіційні трансферти	5,3	7,0	8,5	7,6	8,2	8,8	8,4
Разом	12,2	14,2	15,4	14,5	14,6	14,9	15,1

¹ Складено за даними Державної казначейської служби України. 2016. URL: <http://www.treasury.gov.ua/>.

* Ураховано в розрахунках при затвердженні Державного бюджету України на 2017 рік. Підлягає уточненню.

Щодо питомої ваги сукупних доходів місцевих бюджетів України у ВВП, у тому числі податкових надходжень, то частка перших має стійку тенденцію до зростання. Так, протягом 2005-2016 рр. має місце випереджаюче зростання частки сукупних доходів місцевих органів влади України у ВВП порівняно з податковими надходженнями до місцевих бюджетів України: частка податкових надходжень у ВВП лишилася майже незмінною на тлі зростання сукупних місцевих доходів в обсязі 3% ВВП, або на 25% (з 12,2% ВВП у 2005 р. до 15,2% ВВП у 2016 р.).

В Україні найвагомим джерелом доходів бюджетів органів самоврядування традиційно лишається податок на доходи фізичних осіб. Понад половину податкових надходжень місцевих бюджетів та чверть сукупних доходів органів місцевого самоврядування формуються за рахунок цього дохідного джерела. Однак статистичні дані свідчать про наявність тенденції щодо його зменшення в сукупних доходах місцевих бюджетів України. Якщо у 2005 р. частка податку на доходи фізичних осіб у сукупних доходах бюджету складала 30 % (3,7% ВВП), то за підсумками 2016 р. очікується лише 21,8% (3,3% ВВП). Додатковим фінансовим ресурсом органів місцевого самоврядування стала частка податку на прибуток підприємств, 10% відрахувань якого лишається в розпорядженні місцевих органів влади України.

В умовах нестабільності внутрішньої економічної ситуації в Україні, що характеризується зменшенням обсягів та переорієнтацією національного виробництва, скороченням кількості робочих місць і реальних доходів населення, спричиненим несприятливою зовнішньою кон'юнктурою, а також загальносвітовою тенденцією щодо зменшення оподаткування прибутків підприємств, за інших незмінних обставин, складно очікувати перетворення цих дохідних джерел місцевих бюджетів на потужний фінансовий важіль регіонального розвитку.

Поступово зростає частка адвалорної складової акцизного податку, яку запроваджено з 2015 р., що обумовлено низькою еластичністю попиту на підакцизні товари, їх стабільним, відносно рівномірним споживанням у межах території України, а також інфляційними процесами.

Звертає увагу поступове нарощування дохідної частини бюджетів органів влади на місцях за рахунок збільшення офіційних трансфертів у фінансуванні повноважень органів місцевого самоврядування України. Питома вага дотаційної статті джерел фінансування повноважень органів місцевого самоврядування України у

ВВП починаючи з 2005 р. зросла у більш ніж 1,5 раза (з 5,3% ВВП у 2005 р. до 7% ВВП у 2010 р. та 8,8% ВВП у 2015-2016 рр.), у той час як частка власних дохідних джерел у ВВП лишилася практично незмінною – у межах 7% ВВП.

У зв'язку з вищезазначеним доцільно відзначити тенденцію поступового зменшення спроможності органів місцевого самоврядування щодо фінансування делегованих повноважень за рахунок власних джерел, податкових надходжень зокрема. Натомість зростає навантаження на Державний бюджет України в частині фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Серед пояснень таких негативних трендів розвитку дохідної бази місцевого самоврядування в Україні, які ускладнюють формування та виконання Державного бюджету України, може бути несприятлива зовнішня кон'юнктура, що обумовлює незадовільну динаміку основних показників ключових видів економічної діяльності. Це, у свою чергу, негативно впливає на стабільність обмінного курсу національної валюти, стимулює розкручування інфляційної спіралі, а також спричиняє зростання безробіття та скорочення матеріального виробництва.

Серед внутрішніх чинників слід виокремити недовершеність бюджетно-податкового планування, яка гостро проявляється у процесі переформатування відносин уряду та місцевих бюджетів за рахунок створення ОТГ. У той же час, за інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України, у 2016 р. в Україні створено майже 400 ОТГ, які згенерували понад 40 млрд грн додаткових доходів. А з Державного бюджету України у 2016 р. бюджетам ОТГ перераховано 3,5 млрд грн міжбюджетних трансфертів (базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, інші субвенції та дотації). На 2017 р. передбачено 9,6 млрд грн. Отже, нарощування фінансових можливостей ОТГ і в подальшому планується здійснювати за рахунок цільових трансфертів із Державного бюджету України без належної уваги до розвитку власної дохідної бази місцевих органів влади України.

Порівняно з країнами-членами ЄС та ОЕСР [23] Україна займає середні позиції за показниками частки податкових надходжень державного та місцевих бюджетів у ВВП. Починаючи з 2010 р. намітилася тенденція до зростання податкового навантаження на економіку за рахунок податків на споживання (податок на додану вартість та акцизний податок), які зараховуються до Державного бюджету України. Значно (більш ніж удвічі) скоротилася частка пода-

тку на прибуток підприємств у доходах зведеного бюджету України. Отже, із прийняттям Податкового кодексу України у 2010 р. намітилася тенденція зміщення податкового навантаження на кінцевих споживачів, тобто широкі верстви населення з одночасним зниженням податкового тягара на капітал [24]. У той же час в умовах сучасної економічної ситуації в Україні, яка характеризується зниженням реальних доходів населення та звуженням простору для здійснення підприємницької діяльності для малого бізнесу перш за все, основні напрями коротко- та середньострокової податкової політики мають бути дещо уточнені з акцентом на розширення власної дохідної бази адміністрацій місцевого рівня.

Висновки. Результати дослідження дозволяють сформулювати окремі напрями реформування податкового законодавства на основі збалансування інтересів держави, органів місцевого самоврядування та платників податків щодо стабілізації економічної ситуації, а також сприяння сталому розвитку економічної системи України.

Доцільно зміщувати податкове навантаження з мобільних факторів виробництва (капітал та праця) на немобільні (земля, природні ресурси), а також на споживання окремих видів товарів, виробництво яких завдає шкоди навколишньому середовищу (або споживання яких є шкідливим для здоров'я людини), у комплексі з підвищенням ефективності податкового адміністрування та стимулювання інвестиційної активності, у тому числі за рахунок удосконалення нормативів податкової амортизації.

Необхідно поступово нарощувати частку податку на прибуток підприємств, що лишається в розпорядженні органів місцевого самоврядування України, а також вжити заходів щодо вдосконалення амортизаційної політики, перетворивши її на потужний інструмент залучення інвестицій, перш за все високотехнологічних. Це сприятиме зменшенню податкового боргу щодо сплати загальнодержавних податків, податку на прибуток підприємств зокрема, а також стимулюватиме зацікавленість органів місцевого самоврядування України до розвитку виробництв на власних територіях, оскільки податкові надходження від оподаткування прибутку підприємств лишатимуться в їх розпорядженні.

Основними платниками акцизного податку є виробники та імпортери підакцизних товарів. Однак виробництво та розмитнення підакцизної продукції на території України відбувається нерівномірно, на відміну від їх споживання. Зниження специфічних ставок акцизного податку, який сплачують виробники (імпортери) підак-

цизної продукції з одночасним підвищенням адвалорної складової, яка лишається в розпорядженні органів місцевого самоврядування, дозволить зміцнити фінансовий потенціал місцевих органів влади України.

Окремо слід акцентувати увагу на необхідності впровадження конкретних заходів, спрямованих на зростання кількості ОТГ, які демонструють відмінний результат у частині управління власними ресурсами на основі більш широкого використання показників результативності в бюджетах ОТГ для відображення цілей і результатів програм державних видатків. Із цією метою доцільно впроваджувати середньострокові програми підвищення якості управління державними фінансами України та ОТГ на основі оцінки й моніторингу податкового потенціалу ОТГ з урахуванням упровадження прозорих стимулів щодо нарощування ОТГ власної дохідної бази.

Серед перспективних напрямів рекомендацій щодо коригувань та уточнень окремих векторів податкової політики в умовах децентралізації державного управління в Україні слід відзначити розробки, спрямовані на вдосконалення амортизаційної та акцизної політики, механізму обчислення податку на доходи фізичних осіб, а також спеціальних режимів оподаткування, які дозволятимуть активізувати підприємницьку діяльність у депресивних регіонах виходячи з їх потреб у робочих місцях та інвестиційних ресурсах із дотриманням принципів справедливості розподілу податкового тягаря.

Література

1. Боголіб Т. М. Дотації місцевим бюджетам як інструмент фінансового вирівнювання. 2017. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua:8081/xmlui/handle/8989898989/1704>.

2. Бондарук Т. Г., Мельничук І. О. Місцеві податки та збори в Україні: суперечності та перспективи розвитку. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*: зб. наук. праць. Київ : Інтердрук, 2014. С. 17-24.

3. Деєва Н. М. Проблеми, пріоритети та перспективи реалізації бюджетної політики в період реформування місцевого самоврядування. *Economic Bulletin of the National Mining University scientific journal*. 2016. Т. 54. №. 54. С. 9-17.

4. Колодій С., Луніна І., Лучка А., Покась В., Слухай С., Толуб'як В. Бюджетна та податкова децентралізація в Україні. *Strategic guidelines of Ukraine's economy development*. 2015. Т. 22. С. 24.

5. King, David N., *Fiscal Tiers: The Economics of Multi-Level Government* / London ; Boston : G. Allen & Unwin, on Federal Financial Relations, the Australian National University, 1984, 326 p.

6. Musgrave, Richard A., "Who Should Tax, Where and What?" *Tax Assignment in Federal Countries*. Ed. By Charles E. McLure, Jr. (Canberra, Australia: Centre for Research on Federal Financial Relations, 1983), pp. 2-19.

7. Oates, Wallace E. (1972) *Fiscal Federalism* (New York: Harcourt Brace Jovanovich).

8. Oates, Wallace E. (1990) "Fiscal Federalism: An Overview" *Public Finance with Several Levels of Government*, ed. By Remy Prud'homme (Brussels: International Institute of Public Finance).

9. Larson, A. M. (2002). Natural resources and decentralization in Nicaragua: Are local governments up to the job? *World Dev.* 30(1):17–31; Larson, A. M. (2003). Decentralisation and forest management in Latin America: Towards a working model. *Public Admin. Dev.* 23:211–226.

10. McCarthy, J. F. (2004). Changing to gray: Decentralization and the emergence of volatile sociolegal configurations in Central Kalimantan, Indonesia. *World Dev.* 32(7):1199–1223.

11. Nygren, A. (2005). Community-based forest management within the context of institutional decentralization in Honduras. *World Dev.* 33(4):639–655.

12. Andersson, K. (2006). Understanding decentralized forest governance: An application of the institutional analysis and development framework. *Sustainability* 2(1):25–35.

13. Crook, R. and A. S. Sverrisson. (2001). Decentralization and poverty alleviation in developing countries: A comparative analysis or is West Bengal unique? *IDS Working Paper No. 130*. Sussex, UK: Institute for Development Studies.

14. *Управление на местном уровне в развивающихся странах*; под ред. Анвара Шаха; пер. с англ. Москва: Весь Мир, 2004. 328 с.

15. *Управление на местном уровне в индустриально развитых странах*; под ред. Анвара Шаха; пер. с англ. Москва: Весь Мир, 2010. 416 с.

16. Данильян О.Г. Досвід удосконалення місцевого самоврядування у європейських країнах та можливості його застосування в Україні. *Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні в контексті наближення до європейських стандартів організації місцевої влади в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 жовтня,

2009 р.); відп. за вип. І.В. Яковюк. Харків: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2009. 223 с.

17. Hughes, G.; Smith, S.; Tabellini, G. (1991) Economic aspects of decentralized government: structure, functions and finance. *Economic Policy*, 6 (13) pp. 426-459.

18. Савчук Н. В. Необхідність трансформації бюджетної системи у контексті розвитку місцевого самоврядування. *Science*. 2014. №. 2. С. 34.

19. Annual Government Finance Statistics. Eurostat. 2017. URL: <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu/>.

20. Revenue Statistics – Comparative tables. Total tax revenue as percentage of GDP. OECD.Stat, Organization for economic co-operation and development. 2017. URL: <http://stats.oecd.org/>.

21. World Economic Outlook Database-April 2016, International Monetary Fund. Accessed on 12 April 2016. 2017. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>.

22. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

23. Eurostat Statistics Explained. 2017. URL: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>; Revenue Statistics - OECD countries: Comparative tables. 2017. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>.

24. Беседін В.Ф., Столяров В.Ф., Островецький В.І. Методологічні основи формування нової податкової політики України в контексті євроінтеграції та сталого розвитку (II частина). *Вісник Бердянського Університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 4 (36). С. 17-29.

Надійшла до редакції 04.12.2017 р.